

DOI 10.26565/2227-6521-2025-54-03

УДК 316.4

ТЕОРІЇ МЕРЕЖ Н. КРИСТАКІСА ТА М. ГРАНОВЕТТЕРА: ЕВРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ У ДОСЛІДЖЕННІ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Довбиш Наталія Євгенівна – аспірантка кафедри соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, майдан Свободи 4, Харків, 61022, Україна, e-mail: n.e.dovbysh@student.karazin.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0072-3295>

У статті досліджуються органи місцевого самоврядування (ОМС) як соціальна мережа і осередок утворення та накопичення соціального капіталу. Розглядається соціальний капітал як базис діяльності ОМС, що, своєю чергою, є основою для розвитку громад в умовах сучасних соціально-політичних викликів. Акцентується увага на специфічних властивостях соціальної мережі, які сприяють нарощуванню соціального капіталу. Демонструється гетерогенність та плюралістичність концепцій соціального капіталу та соціальної мережі. Висувається гіпотеза, що соціальний капітал є вагомим чинником формування громадянського суспільства, а також ефективного функціонування ОМС. На підставі концепції Джона Гавенти щодо основних принципів діяльності публічної влади описуються властивості нової політики ОМС у рамках реформи децентралізації. Аналізуються ключові концепції соціального капіталу (П. Бурдьє, Дж. Коулман, Н. Лін), завдяки чому пропонується низка концептуалізацій, зокрема ОМС інтерпретовані як соціальна мережа з процесами нарощування соціального капіталу. Потенціал утворення соціального капіталу розглядається крізь теорії соціальних мереж Н. Кристакіса та М. Грановеттера. На основі ідей Н. Кристакіса з'ясовано, що ОМС – це нестихийна соціальна мережа з особливим набором зв'язків, в якій серед чинників формування соціального капіталу виокремлено внутрішньогрупові зв'язки; згуртування; емерджентність; наявність внутрішньомережевих груп. Особливо обговорюється принцип «слабких» зв'язків М. Грановеттера в оптиці аналізу ОМС, згідно з яким «слабкі» зв'язки «працюють» як конденсатор соціального капіталу, який відкриває доступ до різноманітних ресурсів: інформації, робочих місць, фінансових джерел, інших соціальних і матеріальних цінностей. Авторка підсумовує евристичну перспективність дослідження ОМС як соціальної мережі (зокрема як місця формування соціального капіталу) крізь призму концепцій М. Грановеттера та Н. Кристакіса.

Ключові слова: соціальна мережа, соціальний капітал, органи місцевого самоврядування, інтеракція.

Для цитування: Довбиш Н. Є. Теорії мереж Н. Кристакіса та М. Грановеттера: евристичні можливості у дослідженні соціального капіталу органів місцевого самоврядування. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи.* 2025. Випуск 54. С. 26-36. doi: <https://doi.org/10.26565/2227-6521-2025-54-03>

How to Cite: Dovbysh, N. (2025) 'Network Theories of N. Christakis and M. Granovetter: Heuristic Possibilities in Researching the Social Capital of Local Self-Government' *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Sociological studies of contemporary society: methodology, theory, methods.* 54. pp. 26-36. doi: <https://doi.org/10.26565/2227-6521-2025-54-03> [in Ukrainian]

Постановка проблеми. За останні три десятиліття соціальний капітал залишається однією з постійно актуалізованих, дискусійних та обговорюваних концепцій, яка застосовується в дослідженнях як соціологів, так і економістів, так і політологів. Сучасні концептуалізації соціального капіталу здійснюються у міждисциплінарних дослідженнях, в компаративних режимах та дизайнах, а це, своєю чергою, актуалізує саме питання про те, як соціальний капітал визначається, вимірюється, концептуалізується, дискутується, причому в різних галузях знання, різних методологіях, різних соціокультурних та історичних випадках, нарешті, які евристики відкриваються у кожному з випадків.

Зокрема, соціологічна оптика дослідження соціального капіталу евристично сильна перш за все увагою до соціальних мереж, продуктом яких загальноприйнято вважати соціальний капітал. Тобто в соціології він визначається як продукт спільно скоординованих дій, насичених схожим сенсом, що здійснюються в одному просторі, де стосунки та зв'язки з іншими акторами в мережі є більш важливими, реальними (в соціологічному сенсі протиставлення реалізму та номіналізму), ніж характеристики та властивості мікросуб'єктів. При цьому сама соціологічна аксіоматика та парадигматика дослідження

соціального капіталу містить той фундаментальний недолік, що різні теорії по-різному описують процеси та закономірності утворення та функціонування соціальних мереж, в яких утворюється соціальний капітал, що ще більше ускладнює як операціоналізацію, так і евристичне використання даного концепту. Адже за цією невизначеністю з необхідністю слідує неможливість достеменно визначити власне предмет дослідження, відділити його від суміжних понять (ресурс, можливість, шанс, структура) тощо.

Ускладнює ситуацію очевидний факт потенційної та реальної множинності приналежності індивіда до соціальних мереж, і, відповідно, різноспрямованість процесів набуття соціального капіталу – інакше кажучи, структурну дисгармонію практик в різних просторах, за якої набуття соціального капіталу в одному полі може супроводжуватися нейтральною динамікою (а то й негативною) в іншому. Це залежить перш за все від сенсів, які надають цій мережі її члени, від ролі та статусу, які належать членам мережі, від навичок, знання та здобутків, якими володіють члени мережі (тобто акумульованого культурного капіталу в його різних станах), тощо. Тобто є соціальні мережі, до яких індивід відноситься апіорі, не обирає приналежності до них, а є такі, що створюються штучно, «приймають» до своїх лав лише тих, хто за певними характеристиками може відповідати потребам мережі (особисті якості, ціннісні орієнтації, механізми відбору, професійна придатність, інші критерії відбору). Одним із прикладів такого типу соціальної мережі, яка, як мінімум, на офіційному, дискурсивному, раціоналізованому рівнях зобов'язує її членів приймати її правила для досягнення передбачуваних мережею цілей, є органи місцевого самоврядування (далі – ОМС).

Зазвичай систему роботи, закономірності розвитку та шляхи підвищення ефективності діяльності ОМС вивчають крізь призму таких наук, як політологія, правознавство, державне будівництво та управління тощо. Місце соціології тут, як правило, обмежується оцінкою наслідків або ж соціально значущими проектами та їхньою експертизою чи евалюацією. Проблема ж полягає у тому, що епістемологічні та методологічні можливості соціології недостатньо залучають у діагностику та менеджмент ефективності процесів та структур управління. Тоді як ОМС, як і будь-якій соціальній мережі, властиві параметри, які дозволять удосконалити роботу системи, і одним з них є соціальний капітал.

Описані вище протиріччя в онтології соціального капіталу, а також у існуванні ОМС в українських умовах складають онтологічний вимір проблемної ситуації, що зумовлює актуальність нашої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників, що заклали основи для дослідження соціального капіталу як ключового фактору особистісного, корпоративного та суспільного розвитку, варто зазначити П. Бурдє [1], Дж. Коулмана [2], Р. Патнема [3], Ф. Фукуяму [4], Л. Ханіфана [5]. В Україні соціальний капітал, його значення та функції вивчають А. Гриненко [6], В. Кирилюк [7], І. Карпова [8], А. Криськов та Л. Криськова [9]. Соціальний капітал як ресурс регіонального розвитку досліджують науковці у сфері державного управління О. Гірман [10] та спеціаліст з економіки О. Єрмакова [11].

Віддаючи належне змістовності та результативності наукового доробку вчених, все ж актуальним залишається дослідження соціального капіталу як базису діяльності ОМС, що, своєю чергою, є основою для розвитку громад в умовах сучасних соціально-політичних викликів. Саме соціальний капітал створює можливості для мобілізації гетерогенних ресурсів, дозволяє діяти колективно, а також впливає на формування продуктивних відносин у громаді і колективах. Але наразі ефективна діяльність ОМС гальмується не лише у зв'язку з відсутністю професійних кадрів, належного рівня освіти та підготовленості, але і з відсутністю ефективної взаємодії між представниками органів влади, інститутами громадянського суспільства. А отже, недостатній рівень сформованості та поширеності розуміння соціального капіталу є однією з вагомих причин даної проблеми, що і конститує ґносеологічний аспект проблемної ситуації.

Ми виходимо з гіпотези, що соціальний капітал є сутнісним чинником формування громадянського суспільства, з одного боку, та ефективної управлінської діяльності ОМС – з іншого. Зв'язок між обсягом соціального капіталу ОМС та станом громадянського суспільства (зокрема з точки зору його здатності до продукування та відтворення соціального капіталу) є однією з фундаментальних наших презумпцій.

Іншою нашою гіпотезою є припущення, що в умовах тяжких соціально-політичних потрясінь, на кшталт тих, що переживає Україна, соціальні мережі роз'єднуються, деформуються, а отже – виникає ризик руйнування чи як мінімум занепаду соціального капіталу. Взагалі будь-які зміни в суспільстві характеризуються руйнуванням традиційного та звичного, і здійснюється це за рахунок виникнення та побудови нового та незнайомого. Такі трансформації створюють потребу соціальної мережі у підтримці ззовні та солідаризації зсередини. Так, ОМС мають можливості, ресурси та повноваження тримати соціальний баланс, зокрема сприяти збереженню та нарощуванню соціального капіталу громадянського суспільства. При цьому для ефективної діяльності органів управління соціальний капітал є однією з найважливіших умов, що в соціології наразі мало досліджується.

Оскільки діяльність ОМС спрямована на громадськість, важливо досліджувати процес управління з позицій саме соціології, а не тільки менеджменту, економіки, маркетингу, медіааналітики. Інакше кажучи – як соціальний процес, а не лише як інструмент управління чи як набір економічних індикаторів. На жаль, діяльність ОМС в Україні досліджується здебільшого з точки зору системи державного управління, що

передбачає акцент на результатах роботи, а не на природі, джерелах, чинниках, проявах, практиках ефективного співробітництва і системи управління. Тоді як ОМС варто дослідити саме як особливу соціальну мережу з, зокрема, певним рівнем соціального капіталу, процесами його виробництва та підтримки, пов'язаністю з процесами управління тощо.

Тому **метою** нашого дослідження є концептуалізація, визначення та опис властивостей соціальної мережі органів місцевого самоврядування як осередку формування соціального капіталу, що ми передбачаємо здійснити крізь призму аналізу концепцій соціальних мереж.

Виклад основного матеріалу статті. Соціальний капітал по-різному проявляється та функціонує на різних структурних рівнях. Відповідно, схематики та аксіоматики досліджень соціальних мереж також є різними та нередукованими до єдиної концептуальної схеми. Досліджуючи ОМС як соціальну мережу, важливо розуміти, що все ж існують спільні закономірності соціальних мереж розвитку соціального капіталу, що функціонують на будь-якому рівні (мікро-, мезо-, макро-) та за будь-яких соціокультурних умов – і ця вихідна позиція є основною концептуальною передумовою нашого дослідження.

Із 2014 року в Україні відбуваються процеси децентралізації, які передбачають зміни в управлінні громадами. Нова система управління декларується як така, що здатна спростити бюрократичну систему та об'єднати зусилля громадян і органів влади, а також як здатна функціонувати на рівні більш високої порівняно з попередньою системою ефективності. Місцеве самоврядування за своєю природою виступає специфічною формою реалізації публічної влади, яка втілює місцеві інтереси і в соціальному та управлінському сенсах є способом залучення громадян України до участі в управлінні. Головним завданням ОМС є задоволення місцевих потреб і вирішення конкретних проблем, що виникають на певній території, та із використанням локальних можливостей, сил та ресурсів. Тобто специфіка місцевого управління полягає у відсутності вказівок «згори», передбачає центрування навколо місцевих проблем, а також навколо інтересів, можливостей та перспектив громади як територіальної цілісної одиниці. У системі управління ОМС зростає роль виборних представників локальної влади, які повинні бути компетентними і діяти цілісно та узгоджено не лише із громадянським суспільством, але і між собою зокрема, якщо розуміти громаду як єдиний організм, в якому всі процеси взаємозалежні.

Ще однією відмінною рисою місцевого самоврядування є партисипативна політика, тобто політика участі, яка не лише стосується участі громадян, але й передбачає обов'язкове використання «людського фактору» посадовців, зокрема у практичних, символічних, речових та дискурсивних проявах співпереживання, особистої ініціативи посадовця тощо.

Саме у дослідженні партисипативності ОМС концептуально можуть стати в нагоді напрацювання сучасного соціолога Джона Гавенти, який, аналізуючи форми участі у місцевому врядуванні, стверджував, що виборні посадовці та співробітники урядових установ не можуть бути суб'єктами змін без змін у бюрократичній культурі та організаціях. Ці організації мають включати цілу низку практик та структур:

- системи заохочення та вимірювання ефективності; ці системи мають виробляти та підтримувати «чуйність», «турботу» та інші легітимні способи взаємодії ОМС з громадянами;
- розгалужених та прозорих систем консультацій та спільного планування, в тому числі між управлінцями та громадянами;
- гнучких процедур у сферах витрат і планування, які будуть реагувати на зміну потреб і пріоритетів громадян;
- процесів навчання, які включають в тому числі професіоналізацію та перетворення на обов'язок рефлексії ефективності не тільки окремими посадовцями як суб'єктами, але й урядовими установами як цілими інституціями та групами.

Оскільки громадяни у такому дизайні постають «представниками» певних груп, класів, структур, традицій у взаємодії з місцевими органами влади, то їхні звички, практики та дискурси також перетворюються на об'єкт соціально-інженерних та соціотехнологічних рішень (і попередньо – соціологічного виміру), а саме:

- розвитку та накопичування знань про законні права, ролі, обов'язки, практики;
- створення та підтримки навичок ведення переговорів та вирішення конфліктів;
- конструювання взагалі культури представництва та зокрема навичок;
- утворення сильних демократичних громадських організацій, в яких відбувається процес обирання і підтримки відповідальних громадських лідерів
- створення комунікативних можливостей обміну інформацією, що зокрема забезпечує підтримку культури підзвітності та прозорості [12].

Ці соціотехнологічні рішення утворюють комунікативну, інтеракційну, просторову систему функціонування соціального капіталу в ОМС, що підтверджується концепцією відомого польського соціолога П. Штомпки, який концептуалізує міжособистісний простір, в якому відбувається нагромадження соціального капіталу [13].

Діяльність ОМС за самим своїм функціоналом спрямована на підвищення рівня життя громади, зокрема економічних показників і незалежності, шляхом до чого є об'єднання громадськості між собою та владою, об'єднання структурних підрозділів влади для обговорення та знаходження компромісів для спільних проблем громади. Соціальний капітал тут відіграє роль ресурсу, який виникає під-час-і-для групової взаємодії в мережі, що є мостом до економічних практик. В цьому питанні ми погоджуємося із П'єром Бурдьє: соціальний капітал є продуктом суспільного виробництва і одночасно засобом досягнення групової солідарності. В такому розумінні соціальний капітал виступає не тільки і не стільки причиною економічних вигід, скільки проявом соціально-економічних умов та обставин; ще й тому він є груповим ресурсом, який не може бути редукованим до явищ та процесів мікрорівня, не описується мікрорівневими закономірностями тощо [1].

Але не лише в економічних вигодах полягає суть соціального капіталу для органів місцевого самоврядування. У процесі об'єднання громадян виникає і зростає соціальний капітал на мікрорівні, і тому кожную частину розгалуженої ризоми соціального капіталу доречно вивчати окремо.

Ускладнюється ситуація тим, що соціальний капітал трактується багатьма дослідниками по-різному, і загальне для всіх дослідників, єдине, універсальне визначення, ймовірно, не тільки не існує, а є неможливим. Тим більше – таке визначення, що б враховувало специфіку нашого предмету дослідження, а саме ОМС. Досліджуваний П. Бурдьє (а також, наприклад, Р. Патнемом чи Ф. Фукуямою) зв'язок між сукупним соціальним капіталом та економічним розвитком доповнюється ще й посередництвом політичного устрою, релігійних традицій, домінуючих цінностей [1]. Таке тлумачення соціального капіталу передбачає (пост)дюркгеймівський погляд на суспільство як об'єктивну, примусову, незалежну від індивідів реальність, в якій соціальний капітал є традиційним, однаковим, стабільним, стійким. Соціальний капітал в такому дослідницькому дизайні базується на стійких актах матеріального та символічного обміну, виникнення і підтримка яких припускає близькість між групами чи індивідами [1]. В цих актах індивіди приймають норми, правила і установки, «використовуючи» (найчастіше без раціонального цілепокладання) їхній потенціал для індивідуальних прибутків, але лише в межах, санкціонованих нормами суспільства, його типовими структурами практикування. Ось чому, зокрема, ми спираємося на розуміння, що соціальний капітал є продуктом спільної праці і спільних практик одного суспільства (групи чи колективу на мікрорівні).

Саме тому, що у вищеописаній концепції соціального капіталу відсутнє врахування ролі мікросуб'єктного фактору, Дж. Коулман вирішив збагатити на той момент переважно економічну та жорстко структурну теорію більш «м'якими», агентно орієнтованими соціологічними концептами та схематиками дослідження. Так, автор ввів у концепцію соціального капіталу презумпцію економічної поведінки залежно від відносин, що склалися всередині групи людей, об'єднаних спільністю норм, цінностей, світогляду, а також взаємними зобов'язаннями й очікуваннями. Ці відносини регулюються надійністю соціального середовища, санкціонуванням норм, інформаційною провідністю соціальної структури, і саме ці регулятори виявляються умовами, за яких соціальний капітал зменшує витрати на координацію спільної діяльності, замінюючи контракти, формальні правила та бюрократичні процедури відносинами довіри, які були засвоєні професійними стандартами, етикою спільноти – тими неформальними нормами, які передаються через культурні традиції та освіту.

Але, зауважимо, як і інші форми капіталу, соціальний капітал приносить «дивіденди» лише в разі його активного використання, тобто у випадку соціального капіталу – у практиках обміну, інтеріоризації та екстеріоризації [2]. В цьому сенсі Дж. Коулман розглядає соціальний капітал з позицій отримання взаємної вигоди (в тому числі індивідуальної) шляхом включення до соціальних мереж, створюваних на основі соціальних норм та довіри, де зазначені норми та довіра створюють умови для кооперації. Але дослідник при цьому не диференціює форми і особливості соціальних мереж, в яких взаємодіють індивіди, не ставить їх у залежність від індивідуальних якостей членів цих мереж. Тобто фактично він не враховує значення додаткових індивідуальних рис, він оцінює всіх членів мереж як рівносильних та рівноправних учасників. Цей наступний епістемологічний крок було зроблено вже на початку ХХІ століття.

Так, американський соціолог китайського походження Нан Лін, представник мережевого підходу, розглядає соціальний капітал на індивідуальному та внутрішньогруповому рівнях аналізу. Саме Нан Лін найбільш детально описує всі аспекти соціального капіталу, поєднуючи економічну та соціологічну логіки у дослідженні. У роботі «Мережева теорія соціального капіталу» [14] він описує соціальний капітал як феномен, похідний від системи соціальних зв'язків індивідів у формі соціальних мереж, розглянутих як системи зв'язків із високою щільністю контактів між учасниками.

Нан Лін ідентифікує соціальний капітал через декілька ознак одночасно, характеризуючи його змістовно:

- 1) джерела соціального капіталу (колективні та індивідуальні позиції, або, як би позначив їх П. Бурдьє, індивідуальні та групові класи позицій в соціальному просторі);
- 2) прояви соціального капіталу (доступ до ресурсів або їхня мобілізація);

3) цілі дій (інструментальні (отримання вигоди, сили, репутації) чи експресивні (для збереження згуртованості, солідарності, благополуччя)) [15].

Отже, для того, аби стати членом обраної соціальної мережі і використати ресурс цієї мережі для індивідуальних цілей, необхідно мобілізувати (залучити) індивідуальний капітал. Оскільки Н. Лін визначає соціальний капітал як інвестицію в соціальні відносини із очікуваною прибутковістю [16], то звідси з очевидністю прослідковується зв'язок інвестицій та прибутковості – нехай і не чисто економічним чином вимірною. Звідси цілком можна припустити, що якість соціального капіталу соціальної мережі напряму залежить від кожного її члена індивідуально.

Залежно від того, хто виявляється суб'єктом отримання прибутку у взаємодії всередині мережі – мережа (група) чи індивід, автор обирає рівень подальшого дослідження – мікро- чи мезо-. Для Н. Ліна кожен рівень має характерні особливості, і це дозволяє деталізувати знання про соціальний капітал.

Важливою особливістю концепції Н. Ліна є положення про нерівність у формуванні та розподілі соціального капіталу. Навіть належачи до однієї соціальної мережі, її члени мають настільки ж різні можливості, як і різні здібності. І, відповідно, індивіди обирають мережу собі подібних, що Н. Лін називає гомофільністю і чим пояснює приналежність індивідів до мереж за інтересами та іншими основними соціальними характеристиками, як і те, що приналежність соціального статусу конкретному індивіду залежить від навичок, умінь, освіти, досвіду та інших соціальних ознак цього індивіда. Таким чином, ми маємо справу зі своєрідно атомістичною та номіналістичною позицією, яка виходить з примату мікрорівневих явищ в суспільному житті.

Таким чином, оцінивши вищеописані концептуальні підходи до визначення соціального капіталу та з'ясувавши операціональні виміри соціального капіталу в різних концепціях, ми можемо виділити основні концептуальні характеристики соціального капіталу, спільні для всіх цих концепцій:

- соціальний капітал – продукт міжособистісної взаємодії, тобто інтеракції у соціальній мережі;
- джерела соціального капіталу можуть бути колективними та/чи індивідуальними;
- оцінити рівень володіння соціальним капіталом можливо лише при досягненні результату (цілі);
- виміряти соціальний капітал можна на індивідуальному та колективному рівнях саме тому, що соціальний капітал є продуктом інтеракції;
- передумовою виникнення соціального капіталу виступає єдиний простір, наповнений спільним сенсом, який регулюється спільними нормами та колективними цінностями.

Раніше ми говорили, що середовище, в якому можливе формування соціального капіталу, – це соціальна мережа як система соціальних інтеракцій. У широкому значенні під соціальною мережею в соціології ми розуміємо множину позицій в протсорі (членів соціальної системи), тією чи іншою мірою пов'язаних одна з одною. Інакше кажучи, соціальні мережі розглядаються як сукупність стійких соціальних зв'язків та відносин між акторами. В таких мережах соціальними акторами можуть бути як окремі індивіди, організації, соціальні групи, так і міста і навіть країни.

У контексті досліджуваної проблеми, спираючись на особливості функціонування місцевого самоврядування і виходячи із основних понять ефективного управління, можна передбачити, що найбільш ефективною для нарощування соціального капіталу соціальною мережею може бути та, яка володіє такими характеристиками та специфіками:

- 1) об'єднана спільною метою, пов'язана солідарністю між членами мережі;
- 2) передбачає між учасниками мережі постійну безпосередню взаємодію;
- 3) морально та емоційно субординована, тобто в якій всі учасники мережі володіють навичками емоційного контролю та рівноваги.

Ось чому ми окремо звертаємося до проблематики соціальних мереж в соціології.

Концепції соціальних мереж. Активний розвиток досліджень феномену соціальних мереж бере початок із середини ХХ ст. Підвалини теорії соціальних мереж були закладені класиками зарубіжної соціологічної думки, які активно займалися дослідженням суспільних відносин. До них можна віднести Е. Дюркгайма і Ф. Тьонніса, які у своїх роботах наприкінці ХІХ ст. вперше зробили спроби концептуалізувати мережеву структуру соціальних відносин. У їхніх роботах зароджувалися перші ідеї соціальних мереж. Ці методологічні напрацювання мали своє відображення в роботах вчених, які у подальшому займалися розвитком теорії соціальних мереж.

Яскравими представниками теорій соціальних мереж, чії концепції ми досліджуємо для аналізу органів місцевого самоврядування, у ХХІ столітті є М. Грановеттер та Н. Кристакіс. Саме ці дослідники оцінювали соціальні мережі як середовище, яке створює умови для формування соціального капіталу, хоча їхні інтерпретації можуть суттєво відрізнятися та варіюватися. Зокрема, серед наукових напрацювань М. Грановеттера наявні такі, що описують економічні закономірності та процеси в суспільстві, які мають значення у формуванні соціального капіталу, і навпаки. Наприклад, це опис соціального прискорення економічної дії. Адже оскільки ми оцінюємо соціальний капітал як чинник ефективного управління, яке, своєю чергою, має на меті покращення економічних показників громади, то для нас важливо аналізувати ті

соціологічні концепції соціологічних мереж, які містять економічні принципи. Н. Кристакіс у цьому ж напрямку міркує над тим, як інформація, отримана із соціальних мереж, може покращити життя індивідів, зокрема економічне. Якщо соціальні мережі є піддатливими змінам економічних настроїв і навпаки, соціальні мережі вибудовуються, в тому числі, так, щоб було вигідно економічно, то економічні принципи не є «червоною лінією» у вивченні соціальних мереж, але так чи інакше торкаються цієї тематики. Н. Кристакіс для пояснення закономірностей утворення соціальних мереж звертається до зразків саме економічної поведінки людей, груп [7].

Окремо зауважимо, що варто враховувати і «західну», «вестернізовану» генезу самої ідеї місцевого самоврядування на українських теренах, як і концептуальної пропозиції соціального капіталу та соціальних мереж. У цьому сенсі для соціолога особливим викликом є той факт, що онтологічні процеси зародження нового громадянського простору відбуваються тут і зараз, паралельно зі становленням та розвитком на гносеологічному рівні концептуальних побудов, зокрема розробок Н. Кристакіса та М. Грановеттера та їхніх послідовників. Їхні ідеї соціальних мереж ґрунтуються на аналізі сучасних тенденцій.

Так, Н. Кристакіс у співавторстві із Д. Фаулером описує переважно масові соціальні мережі як механічної сукупності наявних людей, як об'єднання гігантських соціальних мереж [7], доводячи, що соціальний вплив не обмежується відносинами людей, яких людина знає особисто, а дії окремого актора стосуються навіть тих людей, з якими він ніколи не зустрічався і не здогадується про їхнє існування. Хоча люди звикли вважати, що соціальна мережа обмежена соціальними та географічними рамками, насправді все населення планети між собою пов'язане. У соціальних мережах передається незліченна кількість різних бажань, практик, насильства, моди та звичок; поширюються настрої, депресія, ожиріння, уподобання; зароджуються нові смаки, моральні норми та правила поведінки; йде пошук партнерів та роботи; визначаються спільноти, функціонування ринків та боротьба за демократію, що відображає вибори груп людей, пов'язаних між собою безпосередньо чи опосередковано [7].

Соціальну мережу Н. Кристакіс розглядає як фундаментально упорядкований феномен, для якого виділяються декілька закономірностей:

1) зв'язки між людьми – це не просто природна і невід'ємна частина нашого життя, але й сила, яка діє на благо людства. Для того, щоб це було благом, зв'язки повинні працювати, а люди – взаємодіяти [7], і, відповідно, кількісне наростання взаємних зв'язків між індивідами у мережі сприяє згуртуванню цих індивідів, що, своєю чергою, покращує кінцевий результат дій. Даний принцип є універсальним для будь-якої соціальної мережі, не лише для мережі органів місцевого самоврядування. При цьому, відповідно до принципів діяльності місцевого самоврядування, взаємодія є одним із основних з них, і чим більше цієї взаємодії, чим більше комунікації, спільних задач, тим більше утворюється зв'язків, які, своєю чергою, розширюють мережу, роблять її діяльність ефективнішою. Базою для утворення соціального капіталу є саме взаємодія між людьми, активність (кількісна характеристика) та змістовність (якісна характеристика) якої і закладає підвалини для утворення в соціальній мережі соціального капіталу;

2) чим більше в індивіда було зв'язків, тим швидше група витворювала колективну дію чи колективні дії, знаходила конкретний ситуативний акт чи реакцію на зовнішній виклик. Відповідно, функціональною буде наявність у соціальній мережі або колективі органів місцевого самоврядування комунікабельних людей, спеціалістів з досвідом, а також професійних комунікаторів, тобто тих, хто може налагоджувати контакти. Тому можна передбачати як індивідуальну (налагодження контактів), так і колективну (досягнення спільних цілей) користь та вигоду від взаємодії, що є одним із джерел та ефектів соціального капіталу (згідно з концепцією Н. Ліна);

3) соціальні мережі мають емерджентні властивості цілого, що виникають завдяки взаємодії та взаємозв'язку його частин. Дана властивість мережі схожа на соціальний капітал, який утворився завдяки мобілізованим ресурсам індивідів. Причому цей створений соціальний капітал вбудовується в мережу, тим самим стаючи доступним для користування з боку її членів. Така особливість соціальної мережі, за нашою гіпотезою, є базовою умовою для функціонування органів місцевого самоврядування та такою, яку необхідно виховувати в системі управління, адже робота всіх структурних підрозділів влади повинна бути об'єднаною для досягнення кінцевого результату. На жаль, існують певні проблеми, які зумовлюють дану характеристику в мережі органів місцевого самоврядування, – це, наприклад, бюрократичний характер роботи, що, до речі, суперечить поглядам Дж. Коулмена на соціальний капітал. Так, у системі управління місцевого самоврядування інформація всередині органу влади могла б передаватися менш спотворено, швидко та оперативно за умови відсутності занадто суворого документообігу, який необхідний для формального підтвердження (звітування) обсягу та якості роботи. Саме занадто консервативне ставлення до співробітництва в органах влади, яке базується на відсутності довірливих відносин між співробітниками, знецінює і позбавляє сенсу нарощувати та використовувати соціальний капітал всередині мережі;

4) хоча соціальна мережа складається з певної кількості людей, вона відрізняється від просто групи: це особливий набір зв'язків між членами групи – і тут ми зближуємося з комунікативною концепцією Н. Лумана, хоча б чисто аналітично відділяючи комунікацію від виробників цієї комунікації, які

представляють собою її оточуюче середовище. Зв'язки та їхнє поєднання нерідко є набагато важливішими, ніж той факт, хто саме ними пов'язаний, і саме вони дозволяють групі, мережі, системі робити те, що роз'єднаним людям не під силу. В цьому світлі вектор на побудову довірчих і принципових зв'язків професійної мережі в органах самоврядування перетворюється на одне з основних завдань керівництва, досягнення якого підвищить ефективність роботи. Такі зв'язки повинні мати характер надійності, щоб забезпечити довіру в стосунках, після чого настає етап творення та кристалізації вбудованого у соціальну мережу соціального капіталу, який стане ресурсом для учасників мережі;

5) у будь-якій соціальній мережі можна виділити два аспекти: зв'язок (тут важливо, хто з ким пов'язаний, оскільки видів соціальних зв'язків існує безмежна кількість) та вплив. Останній Н. Кристакіс описує як один із основних факторів, що визначають передачу чого завгодно в мережі, і визначає як властивість людей впливати один на одного та копіювати своїх ближніх. І кожен такий зв'язок – потенційна можливість впливу на поведінку інших людей чи можливість стати об'єктом їхнього впливу [17].

Якщо розглядати органи місцевої влади як соціальну мережу, то можна спостерігати перш за все ієрархічний вплив всередині мережі. Через вертикальну ієрархію до співробітників передаються правила, вказівки, завдання, настрої і соціально-політичні налаштування. Нагадаємо, що відповідно до позиції Н. Ліна така властивість мережі породжує нерівність у доступі до соціального капіталу, яка відіграє вагомую роль у його формуванні та розподілі: ієрархічні властивості соціальної мережі виступають причиною ускладненого формування соціального капіталу. Оскільки відсутність впливу в мережевій структурі стабільної публічної влади у звичайних умовах неможлива через формальні заборони, то виникає питання: як же тоді соціальному капіталу утворюватися? У вертикальній ієрархії соціальний капітал утворюватися буде з мінімальною ймовірністю, але горизонтальна ієрархія цілком відкрита для цього. Все залежить від видів соціальних зв'язків у мережі, яких насправді безліч. Так, у концепції соціального капіталу Н. Кристакіса є поняття «соціально-мережева група», яке він інтерпретує як підгрупу людей усередині мережі, зв'язки між якими набагато сильніші, ніж їхні зв'язки з іншими підгрупами цієї мережі [17]. Саме такі соціально-мережеві групи в органах місцевого самоврядування можна охарактеризувати як колективи, де існування рівності прав більш вірогідне, аніж у загальній структурі публічної влади, принаймні, таке ж вірогідне, як і утворення соціального капіталу.

Якщо судити про утворення соціального капіталу у формі соціальної мережі, як запропонував Н. Кристакіс, то можна виділити декілька властивостей, які є чинниками утворення соціального капіталу:

- зв'язки, які є необхідною умовою для досягнення спільних цілей;
- максимальне згуртування дозволяє досягти максимальної ефективності;
- емерджентність (властивості цілого, що виникають завдяки взаємодії його частин) соціальних

мереж;

- наявність соціально-мережевих груп, які і складають центральну соціальну мережу.

Таким чином, соціальна мережа в концепції Н. Кристакіса – це організована сукупність, що складається з двох типів елементів: люди та зв'язки між ними. Відповідно, така соціальна мережа, як органи місцевого самоврядування, є професійною та утворюється штучно, причому зв'язки між членами колективу будуються практичним шляхом, а саме завдяки особистісним характеристикам та професійним особливостям та правилам мережі, до якої ці індивіди належать. Саме таким чином органи місцевого самоврядування можуть бути проінтерпретовані як соціальна мережа з особливим набором зв'язків.

Запропонована Н. Кристакісом концептуалізація та операціоналізація не є вичерпною та повністю непротирічною, в ній є певні неузгоджені відмінності, які особливо рельєфними стають, якщо ми спробуємо її аплікувати до ОМС, що суттєво коригує розуміння дослідником утворення соціального капіталу, яке стає менш прозорим, «простим» у концептуалізації та вимірюванні, самоочевидним.

По-перше, це **масштаб аналізу**: автор досліджує великі маси індивідів, які утворюють соціальні мережі. Органи ж самоврядування – це локальна соціальна мережа.

По-друге, це **спосіб утворення**: Н. Кристакіс акцентує увагу на природніх утвореннях соціальних мереж, де важливе значення відіграють особистісні характеристики, емоції, мораль, генетичні схильності, сім'я, коло друзів. Тоді як наш об'єкт дослідження є соціальною мережею, яка утворена штучно та цілеспрямовано. Вона більш структурована, в ній мало місця для моралі, але в ній переважають власні, тобто інтернальні та автономні норми, принципи, законність.

По-третє, це **характер взаємодії**: Н. Кристакіс не досліджує розподіл ролей серед членів мережі, він пов'язує наявність великої кількості зв'язків з відкритістю індивіда, його комунікабельністю і здатністю взаємодіяти. Органи самоврядування ж є офіційним утворенням, де кількість зв'язків залежить переважно від професійних та посадових обов'язків. Н. Кристакіс не категоризує соціальні мережі за наповнюваністю, ціллю взаємодії, способом утворення, він розглядає їх більш чи менш абстрактно, а соціальна мережа органів влади є колегіальною, цілеспрямованою, утвореною легітимно і відповідно до правового алгоритму.

Отже, основним фактором утворення соціального капіталу у мережі (згідно з теорією Н. Кристакіса) є природні особливості утворення мереж, що актуалізує питання про закономірності взаємодії у

мережі, про диференціацію зв'язків, що і досліджується М. Грановеттером, який звертається не стільки до структурних характеристик, скільки до закономірностей взаємодії у мережі.

ОМС в оптиці концепції «сильних» і «слабких» зв'язків. Концепція, висунута М. Грановеттером, ґрунтується на аналізі міжособистісної взаємодії і передбачає розподіл всіх соціальних зв'язків на «сильні» і «слабкі». Цю типологізацію дослідник здійснює на базі формальної різниці міжособистісних відносин за критеріями частоти та тривалості контактів. Так, прикладом «сильних» зв'язків можна вважати родинні та дружні зв'язки, тоді як «слабкі» зв'язки виникають між сусідами, знайомими, колегами тощо [18].

Парадоксально, але з точки зору соціальної функціональності найбільш корисними та вигідними виявляються «слабкі» зв'язки: через «сильні» зв'язки (а саме через їхню інформаційну надмірність) люди обмінюються обмеженим обсягом даних, тоді як обмін дійсно важливою інформацією відбувається саме через «слабкі» зв'язки. Також важливе значення «слабких» зв'язків пояснюється тим, що, по-перше, у будь-якої людини «слабких» зв'язків у багато разів більше, ніж «сильних», тому вони охоплюють значно ширшу територію та сфери діяльності; по-друге, «слабкі» зв'язки індивід зазвичай менше цінує, а тому не боїться їх використовувати, тобто інструменталізувати та витрачати в прагматичних цілях: а отже, в середньому ймовірність успішної передачі ресурсів сильніше постраждає від видалення з мережі «слабких» зв'язків, ніж від видалення «сильних».

Органи місцевого самоврядування у цій оптиці – це мережа «слабких» зв'язків, а отже, вони є конденсатором соціального капіталу, і чим більше таких зв'язків, тим вищим рівнем соціального капіталу індивід володіє. Розвиток та залучення саме їх підвищить ефективність діяльності, буде економити «вихідні» ресурси, але передбачає інтенсивний розвиток комунікаційних навичок індивіда.

Нарощування та використання «слабких» зв'язків у мережі управління громадою передбачає накопичення соціального капіталу, який відкриває доступ до різноманітних ресурсів: інформації, робочих місць, фінансових джерел, інших соціальних і матеріальних цінностей. Інформація, яка передається по мережі, проходить через так звані «мости», і чим більшою кількістю таких мостів володіє індивід, тим вищою є ймовірність отримати більше цінної інформації. Інакше кажучи, чим більше людей у мережі знає індивід, чим частіше він з ними контактує і отримує від цього користь, тим більшим соціальним капіталом він володіє: «Чим частіше люди взаємодіють один з одним, тим сильнішими будуть дружні відчуття між ними» (за умови, звісно, взаємного бажання, а не примусу) – така умова утворення соціального капіталу в соціальних мережах за М. Грановеттером [18, с. 36].

У цьому сенсі одним з основних завдань органів влади у місцевому самоврядуванні має бути створення умов для ефективної взаємодії членів соціальних мереж зі слабкими зв'язками. У М. Грановеттера все дещо простіше: навіть якщо індивід опиняється у мережі, яку він обрав, де інші члени не є на нього схожими, то достатніми умовами утворення соціального капіталу у такій мережі будуть наявність інтеракції, спільних цілей та простору. Адже приналежність до цієї мережі повинна бути вибірковою, а саме залучати таких індивідів, що володіють певним набором властивостей, необхідних для роботи. Концепція М. Грановеттера є більш прагматичною, ніж концепція Н. Кристакіса, вона націлена виключно на результат, а не на процес. Така концептуальна специфіка, власне, відкриває евристичну перспективу досліджування відбору у мережу органів місцевого самоврядування персоналу, який готовий працювати на результат, вибудовувати комунікацію, прикладати все нові зусилля та отримувати нові знання. Така мережа є продуктивною і вимагає постійної модернізації.

На відміну від Н. Кристакіса, який говорить, що соціальні мережі утворюються завдяки подібностям між людьми, М. Грановеттер вважає, що найбільш важливі та продуктивні мережеві зв'язки утворюються саме між представниками різноманітних груп.

М. Грановеттер вважає «слабкі» зв'язки більш ефективними у досягненні прагматичних цілей, тоді як «сильні» – більш стабільними, стійкими, але такими, що не відкривають додаткових можливостей. При цьому «сильні» зв'язки межують із мораллю, дружною, надійністю і довірою. Можна висунути гіпотезу, що наявність щільних «сильних» зв'язків, що ми й оцінюємо як достатній рівень соціального капіталу, є базою для розгалуження «слабких» зв'язків для досягнення цілей. Тобто важливо, щоб члени мережі володіли стійкими «сильними» зв'язками, це і є їхній доступ («міст») до соціального капіталу мережі (колективу). Чим більш актор є комунікабельним, впевненим, відвертим, цілеспрямованим, тим легше йому заволодіти і стати частиною соціального капіталу мережі. Це означає, що, відбираючи учасників такої соціальної мережі, як органи місцевого самоврядування, доречно було б надати перевагу тим, хто володіє щільною мережею «сильних» зв'язків. Це може стати запорукою швидкої адаптації спеціаліста в колективі; може свідчити про наявність необхідних навичок, компетентність, емоційну рівновагу та потенційний професіоналізм.

Якщо ми оцінюємо соціальну мережу органів місцевого самоврядування як мережу «слабких» зв'язків, то пріоритетною у цій взаємодії має бути норма колективних інтересів. Тобто будь-яка задача, яка виникає у процесі діяльності органів управління і спрямована на вирішення проблеми громади, повинна

вирішуватися за умови відсутності індивідуалізованих позицій учасників мережі. Адже окремо органи місцевого самоврядування (як група чи колектив) також є членом соціальної мережі самої громади, по відношенню до якої органи управління є цілісним суб'єктом – членом мережі, і його інтереси є цілісними та колегіальними. Чіткі позиції відносно професійної взаємодії заради спільної мети – це соціальний капітал, який спрощує процес управління та робить його ефективнішим.

Висновки і перспективи подальших розвідок в обраному напрямі. Соціальний капітал для органів місцевого самоврядування є важливим чинником ефективного функціонування та індикатором компетентності органів влади. Ми його розглядаємо як продукт міжособистісної взаємодії, інтеракції, який є ресурсом для досягнення цілей та який може бути індивідуальним та колективним; обидві ці модифікації є важливими для роботи соціальної мережі, у якій і народжується та розвивається соціальний капітал.

Середовищем, у якому продукується соціальний капітал, є соціальна мережа, якою ми вважаємо органи місцевого самоврядування, що володіють спільними властивостями для мережі: єдиний простір для діяльності, єдиний сенс, що поєднує між собою індивідів, пов'язаних однією ціллю. Якщо мережа володіє соціальним капіталом, то він стає інструментом оптимізації спільної діяльності мережі.

Через які показники можливо оцінити рівень володіння соціальним капіталом такої соціальної мережі, як органи місцевого самоврядування? Серед них, з нашої точки зору, можуть бути: досягнення цілей (їхній рівень), кількість витраченого часу та ресурсу на вирішення задач, професійне залучення до громадських проєктів, володіння інформацією про проблеми громади, частота міжособистісної комунікації структурних підрозділів органів управління. Як уповноважений орган впровадження реформування орган публічної влади, зацікавлений у зростанні своєї компетентності та професіоналізму, здатен ініціювати у громадянському суспільстві процеси, спрямовані на нарощування соціального капіталу.

Серед оглянутих нами концепцій не існує монополюючої істинної та універсальної моделі теорії соціального капіталу та соціальних мереж. Ще менш вирішеною є проблема побудування релевантної українським соціокультурним реаліям концепції.

Опинившись в одній професійній структурі, проживаючи на спільній території та маючи спільні завдання чи проблеми, люди зіштовхуються з необхідністю взаємодіяти. Їм необов'язково бути схожими характером, мати однакові погляди на культуру, побут, політику, бути одного віку чи гендеру: їм достатньо мати одну мету та мотивацію. Це переважно відповідає концептуальним засадам теорії мереж М. Грановеттера, адже Н. Кристакіс розглядає об'єднання людей у мережі як щось природне. За М. Грановеттером, кожен тип соціальної мережі передбачає свій алгоритм накопичення соціального капіталу, який залежить від якості, норм та форми зв'язків у цій мережі. Наявність у мережі максимально розвинених «слабких» зв'язків, які працюють на спільний результат, свідчить про достатню наповнюваність мережі соціальним капіталом. У цьому світлі соціальна мережа органів місцевого самоврядування є штучною мережею зі «слабкими» зв'язками.

У ході аналізу ми зіткнулися із проблемою, що жодна розглянута нами мережева теорія не передбачає вивчення наслідків діяльності та функціонування соціальної мережі, вони зосереджуються на закономірностях утворення та характері зв'язків. Відкритість даного питання примушує звернутися до інших теорій соціальних мереж, які можуть бути корисними у дослідженні додаткових властивостей мережі.

Досліджуючи ці мережі перш за все як групи однодумців, в яких більшість соціальних зв'язків виникає між тими, чий інтереси схожі, в подальшому ми плануємо досліджувати соціальний капітал як ресурс, що міститься в соціальних мережах, який утворюється у процесі взаємодії і підвищує ефективність праці та комунікації. Саме такий погляд на органи місцевого самоврядування як спеціальну соціальну мережу із певними закономірностями функціонування дозволить нам з'ясувати умови виникнення соціального капіталу та шляхи його нарощування в соціальній мережі. Оскільки ми переконані, що багатий на соціальний капітал орган управління здатний ініціювати процес взаємодії із громадянським суспільством, у подальшій перспективі нашого дослідження ми передбачаємо:

- 1) здійснити метааналіз соціального капіталу у контексті досліджуваної проблеми (тобто дослідити з метою отримання узагальненого бачення);
- 2) аналіз взаємодії між соціальними мережами та, відповідно, різними обсягами та структурами соціального капіталу;
- 3) визначення шляхів та методів нарощування соціального капіталу між громадою та уповноваженими органами управління.

Список використаної літератури:

1. Bourdieu P. The Forms of Capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. 1986. URL: https://home.iitk.ac.in/~amman/soc748/bourdieu_forms_of_capital.pdf (дата звернення: 23.01.2023)
2. Coleman J. S. Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*. 1988. Vol. 94. Pp. 95–120.
3. Putnam R., et al. Social capital: Measurement and consequences. *Canadian journal of policy research*, 2001. № 2.1. Pp. 41-51.

4. Фукуяма Ф. Соціальний капітал. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2008. № 53. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuyama.htm> (дата звернення: 01.02.2025).
5. Hanifan L. The rural school community center. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 1916. No. 67. URL: <https://www.jstor.org/stable/1013498> (дата звернення: 10.02.2025).
6. Гриненко А. М., Кирилюк В. В. Сучасні підходи щодо визначення понять соціальної згуртованості та соціального капіталу. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2017. № 1 (13). С. 135-141.
7. Кирилюк В. В. Основні чинники формування соціальної згуртованості суспільства. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Економіка. Т. 19. Вип. 2 (5). 2014. С. 55-58;
8. Карпова І. Феномен соціального капіталу: зміст та фактори накопичення. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: <http://surl.li/bdeco> (дата звернення: 01.02.2025).
9. Криськов А. А., Криськова Л. П. Соціальний капітал: значення та функції. «Інновації: аспекти управління, виробництва, сфери обслуговування». *Матеріали VIII-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України М.Г. Чумаченка*. ТНТУ імені Івана Пулюя. Тернопіль. 28 березня 2019 року. С. 37-38.
10. Гірман О. Соціальний капітал як ресурс регіонального розвитку. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 4. С. 62-69.
11. Єрмакова О. А. Соціальний капітал як важливий фактор економічного розвитку України та її регіонів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Проблеми економіки та управління. 2016. № 847. С. 88-96.
12. Gaventa J. Strengthening Participatory Approaches to Local Governance: Learning the Lessons from Abroad. *National Civic Review*. 2004. P. 16-27.
13. Штомпка П. *Соціальний капітал. Теорія міжособистісного простору*. Київ: Дух і літера, 2022. 400 с.
14. Lin N. A Network Theory of Social Capital. *Handbook on Social Capital*. 2005. URL: <http://www.pro-classic.com/ethnicgv/SN/SC/paper-final-041605.pdf> (Дата звернення: 11.02.2023).
15. Lin N. Social networks and status attainment. *Annual Review of Sociology*. 1999. P. 467–487.
16. Lin N. *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge University Press. 2001. P. 280.
17. Christakis Nickolas A., Fowler James H. *Connected: The Surprising Power of our Social Networks and How they Shape our Lives*. Little, Brown, New York. 2009. 353 p.
18. Granovetter M. The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*. Volume 78. Issue 6. 1976. URL: <https://snap.stanford.edu/class/cs224w-readings/granovetter73weakties.pdf> (Дата звернення: 19.02.2025).

Отримано 27.04.2025

Прийнято до друку 30.05.2025

NETWORK THEORIES OF N. CHRISTAKIS AND M. GRANOVETTER: HEURISTIC POSSIBILITIES IN RESEARCHING THE SOCIAL CAPITAL OF LOCAL SELF-GOVERNMENT

Nataliia Dovbysh – PhD student of the Department of Sociology V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody Square, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, e-mail: n.e.dovbysh@student.karazin.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0072-3295>

The article examines local self-government bodies (LSBs) as a social network and a center for the formation and accumulation of social capital. Social capital is considered as the basis for the activities of LSBs, which, in turn, is the basis for the development of communities in the context of modern socio-political challenges. The focus is on the specific properties of the social network that contribute to the growth of social capital. The heterogeneity and plurality of the concepts of social capital and social network are demonstrated. The hypothesis is put forward that social capital is an important factor in the formation of civil society, as well as the effective functioning of LSBs. Based on John Gaventa's concept of the basic principles of public authority, the properties of the new LSB policy within the framework of the decentralization reform are described. Key concepts of social capital are analyzed (P. Bourdieu, J. Coleman, N. Lin), thanks to which a number of conceptualizations are proposed, in particular LSBs interpreted as a social network with processes of social capital growth. The potential for the formation of social capital is considered through the theories of social networks of N. Christakis and M. Granovetter. Based on the ideas of N. Christakis, it is found that the LSU is a non-spontaneous social network with a special set of connections, in which intragroup connections; cohesion; emergence; the presence of intra-network groups are singled out among the factors of social capital formation. The principle of "weak" ties of M. Granovetter is separately discussed in the optics of the analysis of LSU, according to which "weak" ties "work" as a capacitor of social capital, which opens access to various resources: information, jobs, financial sources, other social and material values. The author summarizes the heuristic prospects of studying LSU as a social network (in particular, as a place of social capital formation) through the prism of the concepts of M. Granovetter and N. Christakis.

Keywords: social network, social capital, local self-government, interaction.

References:

1. Bourdieu, P. (1986). 'The Forms of Capital'. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, https://home.iitk.ac.in/~amman/soc748/bourdieu_forms_of_capital.pdf
2. Coleman, J. (1988). 'Social Capital in the Creation of Human Capital' *The American Journal of Sociology*, (94), 95–120.
3. Putnam, R. (2001). 'Social capital: Measurement and consequences' *Canadian journal of policy research*, (2.1), 41-51.

4. Fukuyama, F. (2008). 'Social capital'. *Independent cultural journal "Yi"*, (53). Available at: <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuyama.htm> (Access date: 01.02.2025) [in Ukrainian];
6. Grinenko, A. M., & Kyrylyuk, V. V. (2017). Modern approaches to defining the concepts of social cohesion and social capital. Social and labor relations: theory and practice, (1 (13)), 135-141 [in Ukrainian]
7. Kyrylyuk, V. V. (2014). 'The main factors in the formation of social cohesion in society'. *Bulletin of the Odessa National University. Series: Economics*, (19), Is. 2 (5), 55-58 [in Ukrainian]
8. Karpova, I. (2014). 'The phenomenon of social capital: content and factors of accumulation'. *Effective Economy*, (10). URL: <http://surl.li/bdeco> (Access date: 01.02.2025) [in Ukrainian]
9. Kryskov, A. A., & Kryskova, L. P. (2019). 'Social capital: meaning and functions' "*Innovations: aspects of management, production, service sectors*". Proceedings of the VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference in Memory of Honorary Professor of TNTU, Academician of the NAS of Ukraine M.G. Chumachenko. Ivan Pulyuy TNTU. Ternopil. March 28, 2019. P. 37-38.
10. Girman, O. (2017). 'Social capital as a resource of regional development'. *State administration and local self-government*, (4), 62-69.
11. Ermakova, O. A. (2016). 'Social capital as an important factor of economic development of Ukraine and its regions'. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series: Problems of Economy and Management*, (847), 88-96.
12. Gaventa, J. (2004). 'Strengthening Participatory Approaches to Local Governance: Learning the Lessons from Abroad'. *National Civic Review*, 93(4), 16-27.
13. Shtompka, P. (2022). Social Capital. Theory of Interpersonal Space. Kyiv: Spirit and Letter [in Ukrainian]
14. Lin, N. (2005). 'A Network Theory of Social Capital'. *Handbook on Social Capital*, Available at: <http://www.pro-classic.com/ethnicgv/SN/SC/paper-final-041605.pdf>
15. Lin, N. (1999). 'Social networks and status attainment'. *Annual Review of Sociology*, (25), 467-487.
16. Lin, N. (2001). Social Capital: A Theory of Social Structure and Action. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Christakis, N., Fowler, J. (2009). Connected: The Surprising Power of our Social Networks and How they Shape our Lives. Little, Brown, New York.
18. Granovetter, M. (1976) 'The strength of weak ties' *American Journal of Sociology*. Volume 78. Issue 6, Available at: <https://snap.stanford.edu/class/cs224w-readings/granovetter73weakties.pdf>

Received 27.04.2025

Accepted 30.05.2025
